

Reactie Vewin op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau bij het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater

September 2025

Bij deze maakt Vewin graag gebruik van de gelegenheid om te reageren op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) bij het programma Bodem, Ondergrond en Grondwater (BOG) van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). De zienswijze begint met enkele algemene aanbevelingen voor het programma BOG, gevolgd door specifieke vragen over de NRD. Daarna volgen de concrete adviezen voor de plan-MER. De zienswijze eindigt met de overige aandachtspunten en een reflectie op het proces. Vewin is benieuwd naar de reactie van het ministerie van IenW op deze zienswijze en staat uiteraard altijd open voor nadere toelichting of gesprek.

1. Algemene aanbevelingen voor het programma BOG

Doelstelling programma BOG

Voor Vewin is het vanzelfsprekend dat drinkwater erkend wordt als maatschappelijke opgave en dat erkend wordt dat de kostbare drinkwatervoorraden beschermd moeten worden (p. 9). Het waarborgen van de drinkwatervoorziening is daarmee ook een grote opgave die ruimte vereist. Om bodem, ondergrond en grondwater verantwoord en volhoudbaar te kunnen gebruiken, moeten deze eerst adequaat beschermd worden. Alleen dan kan worden toegewerkt naar gezonde bodems, een efficiënt en duurzaam ingerichte ondergrond en voldoende grondwater van geschikte kwaliteit, zoals de overkoepelende doelstelling voor 2033 van het programma BOG beoogt (p. 10). Het zou goed zijn om het willen beschermen van bodem, ondergrond en grondwater expliciet aan deze doelstelling toe te voegen. Dit is dan tevens geheel in lijn met de doelstelling uit de Europese Richtlijn bodemonitoring; duurzaam bodembeheer, inclusief bescherming en herstel van de bodem als niet-hernieuwbare hulpbron.

Aanbeveling 1.1: Voeg het willen beschermen van bodem, ondergrond en grondwater expliciet toe aan de overkoepelende doelstelling voor 2033 van het programma BOG.

Benutting én bescherming van bodem, ondergrond en grondwater

Vewin is blij om te zien dat drinkwater specifiek benoemd wordt als functie in de ondergrond (p. 5). Immers wordt 60% van het drinkwater gemaakt uit grondwater. Vewin wil daarom nogmaals benadrukken dat doel van het programma niet alleen zou moeten zijn om bodem, ondergrond en grondwater duurzaam, veilig en efficiënt te gebruiken. Belangrijker nog is namelijk het *beschermen* van bodem, ondergrond en grondwater; dit is zelfs voorwaarde voor het duurzaam, veilig en efficiënt gebruik daarvan. Het zou passend zijn om het element “beschermen” specifiek als doel (of randvoorwaarde) te benoemen; zeker ook omdat wordt aangegeven dat het programma de doorontwikkeling van de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) gaat bevatten (p. 8). In STRONG staan immers benutten én *beschermen* centraal.

Aanbeveling 1.2: Benoem - naast benutten - het beschermen van bodem, ondergrond en grondwater specifiek als doel (of randvoorwaarde), in lijn met de Structuurvisie Ondergrond.

Diepe(re) ondergrond

Vewin vindt het goed dat in dit deel van de NRD wél wordt gesproken over beschermen naast benutten (p. 19). Opvallend is wel dat het in het doel voor 2033 alleen gaat over bodem en ondergrond; niet over grondwater, dat ziet Vewin graag aangevuld. Eerder staat dat echter wel indirect benoemd: “Het doorboren van afsluitende lagen voor mijnbouw of geothermie kan leiden tot onomkeerbare aantasting van grondwaterreserves die in strijd is met het principe ‘niet afwentelen.’”

Voor de drinkwatersector is dit heel belangrijk; daarom pleit Vewin ook voor functiescheiding tussen mijnbouw en de drinkwatervoorziening in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden, boringvrije zones en Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's). In Nationale Grondwaterreserves (NGR's) moet functiecombinatie wel mogelijk zijn, zij het onder strenge voorwaarden om de kwaliteit van het grondwater niet in gevaar te brengen. Ten overvloede verwijst Vewin naar de afspraken over functiescheiding in STRONG waar de drinkwatersector uitermate veel waarde aan hecht (p. 6):

*De provincies zijn verantwoordelijk voor een adequate bescherming van grondwater rond bestaande grondwateronttrekkingen voor de openbare drinkwatervoorziening. Ze hebben daartoe waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en waar nodig boringvrije zones aangewezen in hun provinciale verordening. Activiteiten binnen deze gebieden zijn gebonden aan regels die in provinciale verordeningen zijn opgenomen. **Provincies sluiten***

mijnbouwactiviteiten uit in de huidige waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringvrije zones rondom bestaande winputten. Het Rijk zal voor deze activiteiten dan ook geen omgevingsvergunning afgeven.

Hetzelfde geldt voor de reden voor deze beslissing, zoals genoemd op pagina 79 van STRONG:

In de gebieden waar nu grondwater wordt onttrokken voor de openbare drinkwatervoorziening is het risico op verontreiniging door mijnbouwactiviteiten, hoe klein ook, niet acceptabel. Een eventueel optredende verontreiniging heeft namelijk grote consequenties voor de huidige drinkwatervoorziening. De provincies sluiten daarom mijnbouwactiviteiten uit in de waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringvrije zones rondom bestaande winputten.

Aanbeveling 1.3: *Neem de afspraken die gaan over uitsluiting van mijnbouwactiviteiten in de huidige waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringvrije zones één-op-één over in het programma BOG, om zo het principe van functiescheiding zoals opgenomen in STRONG te blijven handhaven.*

Grondwater

Het lijkt Vewin nuttig om jaarlijks een (bestuurlijke) rapportage over de stand van het grondwater op te stellen aan de hand van kaarten (p. 19). Wel vraagt Vewin zich af wat wordt bedoeld met ‘de stand’: zal deze rapportage alleen gaan over de kwaliteit, over de kwantiteit of toch over allebei? Dat laatste zou de voorkeur van Vewin hebben. Ook heeft Vewin zich de vraag gesteld of kaarten alleen genoeg zijn om te kunnen rapporteren over de stand van het grondwater.

Aanbeveling 1.4: *Rapporteer jaarlijks over de kwaliteit én kwantiteit van het grondwater en doe dat aan de hand van meer dan alleen kaarten.*

Verder worden bij het per provincie opstellen van een optimaal grondwaterregime alleen de waterschappen betrokken. Vewin zou willen voorstellen om hier ook de drinkwaterbedrijven bij te betrekken, aangezien 60% van het Nederlandse drinkwater uit grondwater wordt gemaakt. Ook Rijkswaterstaat en gemeenten zouden hierbij betrokken moeten worden. Hetzelfde geldt voor het in nationale regelgeving vastleggen van de kaders voor (verantwoord) infiltreren (deze zijn er immers al), het invoeren van uniforme registratie- en (herziening) vergunningsplicht voor grondwateronttrekkingen en het opstellen van de grondwateronttrekkingsplafonds per provincie; ook hier moeten drinkwaterbedrijven bij betrokken worden.

Aanbeveling 1.5: *Betrek drinkwaterbedrijven bij:*

- *het opstellen van het optimaal grondwaterregime;*
- *het vastleggen van de kaders voor (verantwoord) infiltreren;*
- *het invoeren van de uniforme registratie- en (herziening) vergunningsplicht voor grondwateronttrekkingen;*
- *het opstellen van de grondwateronttrekkingsplafonds.*

Overigens worden deze doelen in de NRD gepresenteerd als maatregelen; het zou goed zijn om hier nog eens kritisch naar te kijken om ze om te schrijven tot daadwerkelijke doelen in plaats van maatregelen (p. 20).

2. Specifieke vragen over de NRD

Doorontwikkeling Structuurvisie Ondergrond (STRONG)

In de NRD wordt aangekondigd dat STRONG binnenkort wordt geëvalueerd (p. 13). Vewin heeft echter eerder al op een door het ministerie van IenW uitgevoerde evaluatie van STRONG gereageerd. Daarom vraagt Vewin zich af:

Vraag 2.1: *Wanneer is de definitieve evaluatie van STRONG gereed?*

Vraag 2.2: *Verschilt de definitieve evaluatie van STRONG van de eerder door IenW voorgelegde evaluatie en zo ja, hoe?*

Vraag 2.3: *Wordt de definitieve evaluatie van STRONG openbaar gemaakt en zo ja, wanneer?*

Vraag 2.4: *Hoe wordt de deze definitieve evaluatie van STRONG betrokken bij het programma BOG?*

Vraag 2.5: *Op welke wijze worden de afspraken over functiescheiding in STRONG meegenomen in het programma BOG?*

Verder stelt de NRD dat verschillende activiteiten [uit STRONG] nog niet zijn afgerond en zullen worden opgenomen in het programma BOG. Vewin is benieuwd om welke activiteiten het gaat en vraagt zich af of alles daarvan landt in het programma BOG, of dat ook een deel in het programma Duurzaam Gebruik Diepe Ondergrond (DGDO) terechtkomt. Aanvullende vraag daarop is of verduidelijkt kan worden hoe deze twee programma's zich tot elkaar zullen gaan verhouden:

Vraag 2.6: *Kan het ministerie van IenW garanderen dat dat wat middels het programma BOG wordt afgesproken niet wordt verzwakt door het programma DGDO?*

Bodemgezondheidsindex

Vewin staat achter het invoeren van een bodemgezondheidsindex (p. 6). Het is belangrijk om beter zicht te krijgen op de kwaliteit van de bodem en om op basis daarvan maatregelen te kunnen nemen om deze kwaliteit waar nodig te verbeteren en waar mogelijk zelfs te verbeteren. Dit lijkt feilloos voor te sorteren op de Europese Richtlijn bodemmonitoring. Wel heeft Vewin zich de volgende vraag gesteld:

Vraag 2.7: *Hoe wordt de bodemgezondheidsindex in relatie gebracht met de kwaliteit van het grondwater?*

Ook valt het Vewin op dat de bodemgezondheidsindex zich alleen richt op bebouwde gebieden. De kwaliteit van de bodem wordt echter ook bedreigd door vervuiling vanuit de landbouw; denk aan meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

Vraag 2.8: *Kan worden verduidelijkt waarom ervoor gekozen is om de bodemgezondheidsindex alleen in te voeren voor stedelijk gebied?*

Zo liggen veel grondwaterbeschermingsgebieden van de drinkwaterbedrijven niet in bebouwd gebied, terwijl daar wel concrete regels gelden om juist daar de bodem gezond te houden. Toch zouden in sommige gevallen aanvullende regels gepast kunnen zijn, zoals het weren van bepaalde activiteiten. Dit zijn maatregelen die wel degelijk een effect hebben op de fysieke leefomgeving en dus, bij opname en uitwerking in het programma BOG, als bouwstenen meegenomen hadden moeten worden in de plan-MER.

Ondiepe stedelijke ondergrond

De aanleg van (bodem)energiesystemen wordt terecht genoemd als een reden voor de toenemende druk op de ondergrond (p. 18). Het is daarom goed dat met het programma BOG

wordt beoogd om de regiepositie van gemeenten te versterken. De drinkwaterbedrijven zouden baat hebben bij het ontwikkelen van de handreiking voor regievoering en samenwerking en denkt graag mee. Wel denkt Vewin dat de zes doelstellingen die worden benoemd om dat te behalen scherper en specifiekere kunnen:

Vraag 2.9: *Welke data en informatie moet er verzameld worden?*

Vraag 2.10: *Welk beleid, wet- en regelgeving moet gaan functioneren als een samenhangend stelsel?*

Vraag 2.11: *Waarvoor moet er een kennisinfrastructuur opgebouwd worden?*

Vraag 2.12: *Voor welke uitvoering moeten financiële aspecten in kaart worden gebracht?*

Volgens Vewin zou het goed zijn als deze vragen beantwoord worden middels de NRD; dat zou het wellicht ook mogelijk maken om maatregelen die daaruit voortvloeien wél mee te nemen in de plan-MER. Verder vraagt Vewin zich ook voor dit thema het volgende af:

Vraag 2.13: *Waarom wordt er bij het versterken van de regiepositie van gemeenten uitsluitend ingezet op stedelijk gebied?*

Versterking van de regiepositie van gemeenten zou juist ook in landelijk gebied tot positieve effecten kunnen leiden en dus zou het zonde zijn om de kans om dit als doel te stellen via het programma BOG niet aan te grijpen.

Grondwater

In de NRD wordt gesteld dat de kwalitatieve aspecten van het grondwatersysteem zullen worden opgenomen in het Nationaal Water Programma; het programma BOG focust zich alleen op de kwantitatieve en ruimtelijke opgaven (p. 33). Volgens Vewin zijn kwantiteit en kwaliteit van grondwater echter niet los van elkaar te zien. Daarna wordt er gesproken over het behalen van de doelen op korte termijn. Onduidelijk is of het gaat om de doelen voor 2033 (eerder: middellange termijn) of om andere doelen. Voor het behalen van die doelen worden er maatregelen genoemd. Er is echter veel overlap met de in hoofdstuk 3.3 gestelde doelen voor het thema grondwater, die overigens niet altijd omschreven leken te zijn als echte doelen. Vewin denkt dat het goed zou zijn om daarvoor nog eens kritisch naar de formulering te kijken; hetzelfde geldt voor de in dit hoofdstuk genoemde maatregelen. Vewin heeft daarbij in ieder geval de volgende vragen:

Vraag 2.14: *Moet de formulering van onderstaande maatregelen niet worden aangepast, aangezien deze nu exact hetzelfde is als de formulering van de bijbehorende doelen?*

- *De jaarlijkse rapportage ‘de stand van het grondwater’;*
- *Het nationaal perspectief op grondwater;*
- *Kaders voor (verantwoord) infiltreren;*
- *Kaders voor vergunningsplicht voor grondwateronttrekkingen;*
- *Grondwateronttrekkingsplafonds per provincie;*

Vraag 2.15: *Bij welk doel horen de maatregelen ‘voorkeursvolgorde onttrekkingen/grondwaterladder’ en ‘kaders voor grondwaterheffing’?*

3. Concrete adviezen voor de plan-MER

Vormgeving plan-MER

In het plan-MER zal “mogelijk” onderscheid gemaakt worden tussen een deel A en een deel B (p. 23). In deel A komen dan de concrete bouwstenen die beoordeeld zullen worden volgens de in de NRD gepresenteerde systematiek; in deel B de maatregelen die onvoldoende zijn uitgewerkt om als volwaardige bouwstenen aan te merken. Vewin hoopt dat in aanloop naar de start van de plan-MER toe zoveel mogelijk maatregelen nog wel concreet zullen worden uitgewerkt, zodat ze alsnog mee kunnen in deel A van de plan-MER. Advies van Vewin is om de maatregelen waarvoor dat echt niet mogelijk is dan in ieder geval op te nemen in deel B van de plan-MER, zodat deze maatregelen alsnog beoordeeld kunnen worden, al zij het dan globaler en meer beschrijvend.

Advies 3.1: *Werk zoveel mogelijk maatregelen nog voor de start van de plan-MER uit, zodat deze als bouwstenen kunnen worden meegenomen, maar beoordeel de overige maatregelen alsnog, zij het globaler en meer beschrijvend.*

Effectbeoordeling door deskundigen

De effectbeoordeling voor de bouwstenen uit het programma BOG zal worden uitgevoerd door deskundigen (p. 6) en specialisten (p. 25). Vewin vraagt zich af wie dit zijn, op basis waarvan zij worden uitgekozen om de effectbeoordeling te doen en hoe dit proces wordt ingericht. Het zou volgens Vewin goed zijn om dit te specificeren in de NRD, om transparantie te waarborgen en om ervoor te zorgen dat de gekozen deskundigen daadwerkelijk de juiste kennis in huis hebben om een kwalitatief oordeel uit te brengen. Vewin zou daarbij in ieder geval graag zien dat de deskundigheid van de drinkwatersector meegenomen wordt bij de effectbeoordeling voor de bouwstenen uit het programma BOG.

Advies 3.2: *Specificeer nog voor de start van de plan-MER wie de effectbeoordeling gaat uitvoeren en hoe dit proces wordt ingericht en maak waar mogelijk gebruik van de deskundigheid van de drinkwatersector.*

Beoordelingswijze

In de NRD wordt gesteld dat het vanwege het abstractieniveau van het programma [BOG] en de lange termijn waarover de effecten [van de maatregelen uit het programma] plaatsvinden wellicht bij de effectbeoordeling niet altijd mogelijk is om met zekerheid te zeggen wat de effecten op de leefomgeving precies zijn en of gestelde beleidsdoelen gehaald worden. Ook wordt aangegeven dat er bouwstenen kunnen zijn waarvan het doelbereik niet te beoordelen valt (p. 27). Er staat in beide gevallen echter niet wat er dan vervolgens gedaan wordt. Volgens Vewin zou het goed zijn om dit te specificeren in de NRD.

Advies 3.3: *Verduidelijk nog voor de start van de plan-MER wat er gebeurt als er bij de effectbeoordeling niet met zekerheid gezegd kan worden wat de effecten zijn en of de doelen behaald worden, of als het doelbereik niet te beoordelen is.*

Integrale alternatieven

Vewin is benieuwd naar de drie samenhangende integrale alternatieven die naar verwachting zullen worden samengesteld (p. 29). Dit roept namelijk gelijk de vraag op waarom de verwachting nu al is dat dit er drie zullen worden, terwijl pas na het uitvoeren van de effectbeoordeling van de definitieve bouwstenen en de interactieanalyse besloten wordt of het zinvol wordt geacht om integrale alternatieven op te stellen. Het lijkt wat voorbarig om dan nu al te voorspellen dat het er waarschijnlijk drie worden; kan worden toegelicht waar dat vandaan komt? Elk integraal alternatief bouwt zich volgens de NRD op vanuit een andere (reële) invalshoek. Ondanks het feit dat er gesteld wordt dat het op dit moment nog niet duidelijk is welke invalshoeken gehanteerd

zullen worden, is de verwachting dus wel al dat het zal gaan om drie integrale alternatieven (en dus drie invalshoeken). Dit rijmt niet met elkaar; Vewin zou graag zien dat dit wordt opgehelderd.

Advies 3.4: *Wees nog voor de start van de plan-MER duidelijk over de drie samenhangende integrale alternatieven en de invalshoeken die daarbij gehanteerd worden.*

Ondiepe stedelijke ondergrond

In de NRD wordt aangegeven dat er voor dit thema geen maatregelen zijn die aan de criteria voldoen om als bouwsteen in het plan-MER te worden meegenomen (p. 31). Eén van de criteria is dat de maatregelen voldoende concreet moeten zijn, zodat de effecten op de fysieke leefomgeving daadwerkelijk kunnen beoordeeld. Vewin doet graag enkele suggesties om de bij dit thema genoemde activiteiten concreter te maken; wellicht kunnen deze maatregelen dan alsnog mee in de plan-MER.

- Welke bestaande en financiële instrumenten moeten er in kaart worden gebracht?
- Op welke data en informatie moet de werkgroep data en informatiestandaarden zich richten?
- Welke wet- en regelgeving moet nader geanalyseerd worden?
- Waarvoor moet er een nationaal portaal ontwikkeld worden?
- Welke best practices moeten er worden gedeeld?
- Waarvoor moeten er proeftuinen opgezet worden?
- Wat zijn kennisknooppunten en op welke kennis moeten deze zich richten?

Advies 3.5: *Maak de bij het thema ondiepe stedelijke ondergrond genoemde maatregelen concreter om ze alsnog mee te kunnen nemen in de plan-MER.*

Diepere ondergrond

Voor dit thema wordt gefocust op het aanwijzen van de NGR's voor de structurele drinkwatervoorziening op lange termijn en voor calamiteitsvoorziening (p. 32). Er wordt verder niet gefocust op het beschermingsbeleid wat aan deze nog aan te wijzen NGR's gaat worden toegeschreven. Vewin is benieuwd hoe dit eruit zal komen te zien en gaat er vanuit dat dit beschermingsbeleid ook wordt meegenomen in de plan-MER, aangezien dat ook zeker haar effecten zal hebben op de fysieke leefomgeving. Verder vraagt Vewin aandacht voor wat er gebeurt bij ontwikkelingen. Als er bijvoorbeeld bij de structurele drinkwatervoorziening op lange termijn wordt gekozen voor variant 2 (locaties die al beschermd zijn/worden voor drinkwaterwinning), maar de grenzen aan die gebieden veranderen, zullen er dan stukjes ontstaan die niet beschermd of juist dubbel beschermd zijn? Om te zorgen voor een robuust systeem, zou voor een bufferzone om de NGR heen gekozen kunnen worden. Dit voorkomt ook gelijk dat er kleine (enkelvoudige) pixels worden aangewezen, waarbij de waterwinlocatie automatisch alleen in het midden geplaatst kan worden. Overigens zou het goed zijn om scherp onderscheid te maken tussen locaties en gebieden; door de gehele NRD heen wordt hier niet consistent mee omgegaan.

Advies 3.6: *Voorkom gaten in de bescherming en dubbele bescherming van gebieden die zijn aangewezen voor structurele drinkwatervoorziening op lange termijn en calamiteitsvoorziening door dit streng mee te nemen bij toetsing van de verschillende varianten in de plan-MER.*

Grondwater

Na het presenteren van de maatregelen bij dit thema wordt gesteld dat deze allen nog onvoldoende uitgewerkt zijn om de effecten op de fysieke leefomgeving te kunnen bepalen. Vervolgens wordt het bepalen van het optimaal grondwaterregime daarvoor als voorbeeld gebruikt, terwijl dat eerder niet als maatregel genoemd is; enkel als doel in hoofdstuk 3.3. Verder wordt als argument voor het niet meenemen van de maatregelen in de plan-MER ook nog

aangedragen dat niet voldoende in beeld is of en welke maatregel waar zal worden toegepast. Voor de varianten met betrekking tot het beheren van de grondwaterstand is dit echter ook nog niet bekend, maar deze worden wel als bouwsteen meegenomen in de plan-MER. Vewin zou er daarom voor willen pleiten dat dit waar mogelijk ook met de maatregelen bij dit thema gebeurt.

Advies 3.7: *Neem de volgende maatregelen wél als bouwstenen mee in de plan-MER:*

- *Kaders voor (verantwoord) infiltreren;*
- *Kaders voor uniforme registratie- en (herziening) vergunningsplicht voor grondwateronttrekkingen;*
- *Grondwateronttrekkingsplafonds per provincie;*
- *Voorkeursvolgorde onttrekkingen/grondwaterladder;*
- *Kaders voor grondwaterheffing.*

Bouwstenen per thema

De NRD sluit af met een overzicht van welke bouwstenen zullen worden opgenomen in de plan-MER. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in deel A en deel B. Bij het thema ‘ondergrond – regie diep’ worden in deel B mogelijk nog maatregelen onderzocht die volgen uit de herijking van STRONG. Vewin is benieuwd aan welke maatregelen hierbij gedacht wordt.

Advies 3.8: *Verduidelijk welke maatregelen volgend uit de herijking van STRONG zullen worden meegenomen in de plan-MER.*

4. Overige aandachtspunten

Aanleg defensie terreinen

Het niet meer afdekken van de bodem dan nodig wordt als voorbeeld genoemd van een WBS principe (p. 14). Vervolgens wordt aangegeven dat dit onder andere bij de aanleg van defensie terreinen een aandachtspunt zal zijn, waar praktisch mee omgegaan dient te worden. Vewin wil graag benadrukken dat het niet afdekken van de bodem bij defensie terreinen ook risico's met zich meebrengt; denk aan PFAS-houdend blusschuim en aan wat er gebeurt als dit het oppervlakte- en grondwater weet te bereiken. Vewin wijst hierbij ook graag op de zienswijze die zij heeft ingediend op het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD). Deze is als bijlage toegevoegd.

Raakvlak met Europees en Nationaal beleid

Belangrijk is dat in bijlage II de Europese Richtlijn bodemmonitoring wordt genoemd. In hoofdstuk 2 van de NRD komt deze echter niet terug. Verder lijkt het een vrij complete lijst, maar vraagt Vewin zich wel af of overal goed is weergegeven aan welke onderdelen van het programma BOG het diverse beleid raakt. Zo raken Natuurbeleid, de Wet milieubeheer en de Nota Ruimte als het goed is wel aan grondwater, het Deltaprogramma Zoetwater en de Beleidsnota drinkwater ook aan de ondergrond en de Delta-aanpak Waterkwaliteit ook aan de ondergrond én grondwater. Voor de Wet milieubeheer, die onder andere het onderwerp gebiedsbescherming behandelt, is de vraag of dit onderwerp ook terug zal komen in het programma BOG of naar aanleiding daarvan aangepast of geëvalueerd gaat worden.

Aanzet tot beoordelingskader

De aanzet tot het beoordelingskader die in tabel 4.1 gepresenteerd wordt is de uitkomst van de analyse zoals uitgevoerd in bijlage I (tabel I.1). De twee tabellen komen echter niet geheel overeen; het zou goed zijn om dit nog even te controleren. In tabel I.1 staat af en toe een korte toelichting gegeven, maar veel vaker niet. Vewin zou willen vragen of het mogelijk is om overal zo'n toelichting bij te zetten; nu is het soms onduidelijk waar de beoordeling vandaan komt. Zo wordt er gesteld dat het aanwijzen van NGR's direct effect kan hebben op aardbevingen (met een vraagteken erbij) en duurzaam landgebruik en indirect op erfgoed & archeologie en recreatie. Vewin heeft hier (ook) haar vraagtekens bij. Verder denkt Vewin dat het implementeren van de bodemgezondheidsindex wel degelijk invloed heeft op het grondwater en dus indirect ook op het drinkwater, aangezien 60% daarvan wordt gemaakt uit grondwater. Tot slot wordt er soms aangegeven dat een bouwsteen geen direct, maar wel een indirecte invloed heeft op een aspect van het Rad van de Leefomgeving; in die gevallen zou dat in tabel 4.1 opgenomen moeten worden als een (X).

Interactieanalyse

Tussen de bouwstenen kan er sprake zijn van geen interactie, een versterking, een conflict óf zowel een versterking als een conflict. Vewin vraagt zich af in wat voor soort geval er sprake zou kunnen zijn van zowel een versterking als een conflict tussen twee bouwstenen. Vervolgens roept dat weer de vraag op of er, als de in de NRD gepresenteerde lege tabel uiteindelijk ingevuld is, een duidelijke toelichting bij de gegeven inschattingen zal worden gegeven. Ook legt Vewin nog graag even terug dat er ook sprake kan zijn van een indirecte interactie; wellicht kan dit ook worden aangegeven in de tabel.

5. Reflectie op het proces

Ontbrekend programma BOG

Vewin reageert graag op de NRD, maar mist het programma BOG zoals gebruikt om de NRD op te stellen. Alhoewel het ministerie van IenW van mening is dat de NRD zelfstandig leesbaar is, is Vewin het hier niet mee eens. Om een volledig advies uit te brengen op de NRD en daadwerkelijk tot aanpassingen in de set aan bouwstenen te komen (p. 23), is het nodig om het programma BOG inclusief alle daarin opgenomen maatregelen te kennen. Ook had dat verschillende vragen die Vewin nu middels deze zienswijze stelt over de inhoud van het programma wellicht kunnen voorkomen.

Timing NRD en plan-MER

In de NRD staat dat een aantal voorgenomen maatregelen [uit het programma BOG] momenteel nog onvoldoende uitgewerkt is om de effecten op de fysieke leefomgeving te kunnen bepalen (p. 23). Dat betekent dat deze maatregelen niet zullen worden meegenomen bij de effectbepaling in het plan-MER; hoogstens worden hun kansen en risico's in beeld gebracht. Dit betekent wellicht dat simpelweg te vroeg in dit proces de NRD is (en plan-MER wordt) gestart. Als hier langer de tijd voor was genomen, hadden meer maatregelen meegekund in de plan-MER en was er een completer beeld ontstaan van de daadwerkelijke effecten van het programma BOG op het milieu en de fysieke leefomgeving. Daarom stelt Vewin bij deze reactie een voorbehoud aangezien niet alle voorgenomen maatregelen [uit het programma BOG] bekend zijn.

Vervolgproces

Het programma BOG met het uiteindelijke voorkeursalternatief zal samen met het plan-MER ter inzage worden gelegd, zodat belangstellenden op het ontwerp van het programma en op het plan-MER hun zienswijzen kunnen indienen. Vewin stelt daarbij de vraag of het zal gaan om een openbare consultatie waar iedereen op kan reageren, of dat er net zoals in het geval van de NRD een selecte groep wordt uitgekozen. Dit zou wat Vewin betreft, zeker voor het ontwerp van het programma BOG, de voorkeur hebben. Ook vraagt Vewin zich af hoe de zienswijzen zullen worden gebruikt om toe te werken naar het definitieve programma BOG; nu staat er namelijk enkel dat *“de zienswijzen worden gebruikt bij de vaststelling van het programma”* (p. 7). Vewin hoopt dat de reacties daadwerkelijk worden meegenomen bij het afronden van het programma BOG en dat ook transparant is hoe en waar in het programma dit gebeurt.